

Jarkko Kari

Rajatiedon hankinnan arkipäivää

Kyselytutkimus paranormaaleihin ilmiöihin liittyvistä tiedontarpeista ja tiedonhankinnasta¹

The subject of the study is information seeking on paranormal phenomena in everyday life (both at work and in leisure time) by people interested in the supernatural. The framework of the study is Reijo Savolainen's model of Everyday Life Information Seeking (ELIS) which consists of way of life, mastery of life and factors that affect these two. This model is complemented by Patrick Wilson's theory of interests and concerns. The study sought to find answers to six questions: 1) what kind of background people interested in the paranormal have, 2) what the nature of seeking information on paranormal phenomena is generally, 3) how the motive (interest / concern) for information seeking influences information seeking on the supernatural, 4) how the type of mastery of life affects information seeking on the paranormal, 5) how the way of life influences seeking information, and 6) how some factors relating to these people's way of life guide their information seeking on paranormal phenomena. The population of the study were Finnish people interested in the supernatural. The study was quantitative by nature, and the data was collected by mail questionnaires. Altogether there were 399 respondents. The most significant result was the fact that paranormal sources of information are clearly more useful and important than normal sources. Although this is not a proof of the existence of paranormal phenomena, the result does raise many questions.

Address: University of Tampere, Department of Information Studies, P.O. Box 607, FI-33101 Tampere, <csjekar@uta.fi>

Tutkimuksen taustaa

Tämä artikkeli on tiivistelmä Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksella tekemäni pro gradu -tutkielman—*Rajatiedon hankinnan arkipäivää—osa I: kyselytutkimus rajatiedon harrastajien paranormaaleihin ilmiöihin liittyvistä tiedontarpeista ja tiedonhankinnasta arkielämän tiedonhankinnan viittekehityksessä* (Kari 1996)—pääkohdista. Tutkielmassani tarkastelen suomalaisten rajatiedosta kiinnostuneiden ihmisten rajatiedon tarpeita ja hankintaa. Rajatieto voidaan määritellä tiedoksi ilmiöistä, jotka ovat tämänhetkisen tieteellisen maailmankuvan ulkopuolella tai ristiriidassa tämän maailmankuvan kanssa (ks. esim. Alcock 1981, 3; Alcock

1991, 151; Björkhem & Johnson 1986, 18, Kurtz 1985, 504). Näitä ilmiöitä kutsutaan usein nimellä "paranormaali ilmiöt" tai sen suomenkielisellä vastineella "yliluonnolliset ilmiöt". Tutkijana en halua ottaa mitään kantaa näiden ilmiöiden olemassaoloon. Tutkimukseni siis ei esitä, että paranormaaleja ilmiöitä olisi olemassa, mutta ei sulje niiden olemassaoloa poiskaan.

Tutkimuksessa kysytään mm. sitä, millaiset ihmiset ovat kiinnostuneita rajatiedosta, minkälaisia rajatietoon liittyviä tarpeita näillä ihmisillä on sekä miten he hankkivat tai saavat rajatietoa yleensä. Huomiota kiinnitetään niihin tarpeisiin, jotka antavat sysäyksen rajatiedon etsimiselle sekä niihin psykisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat tähän tiedonhankintaan. Tämä tehdään

käytännössä kiinnittämällä tutkittava ilmiö elämäntavan ja elämänhallinnan viitekehykseen.

Rajatiedon tutkimisen tarpeellisuutta perustelen ensinnäkin sillä, että muihin maihin verrattuna rajatietoa ja sen ilmiöitä on Suomessa tutkittu tieteellisesti erittäin vähän (Castrén 1986, 6). Toiseksi rajatieto, yliluonnolliset ilmiöt ja henkisyys² yleensäkin ovat tutkimusaiheina hyväksyttäviä ja jopa tarpeellisia, koska niin monet ihmiset ovat näistä asioista kiinnostuneita tai ovat kokeneet jotakin, mitä tieteellisen maailmankuvamme mukaan ei pitäisi olla olemassa (Epstein 1995; Harman 1981, 13; Häyry 1989, 71). Voisikin väittää, että rajatiedon ja sen ilmiöiden tutkimukselle on olemassa sosiaalinen tilaus.

Arkielämän tiedonhankinnan malli

Tutkimukseni viitekehyksenä toimii Reijo Savolaisen kehittämä arkielämän tiedonhankinnan malli (ks. Savolainen 1993, 129; Savolainen 1995, 14). Tässä mallissa arkielämässä tapahtuva tiedonhankinta sidotaan yksilön elämäntapaan. Savolaisen mukaan ”elämäntapa voidaan käsittää yksilön tekemien valintojen kokonaisuudeksi: kyse on tietyssä järjestyksessä olevista asioista, tietyn kriteerein priorisoitujen asioiden kokonaisuudesta”. Näiden asioiden tärkeysjärjestys näkyy mm. siinä, miten yksilö jakaa aikansa ja vaivansa eri toimintojen kesken. (Savolainen 1993, 74). Savolainen määrittelee elämänhallinnan elämäntavan kautta jäsenmetyksi käytännön ongelmien ratkaisuksi, joka usein edellyttää tiedon hankkimista ja käyttöä (mt. 13, 79, 94-95, 124; Savolainen 1995, 18). Tosin elämänhallinta liittyy mielestäni myös rutiinitehtäviin sekä oman elämän hallittuun muuttamiseen. Joka tapauksessa elämäntapa ja elämänhallinta ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Savolaisen mukaan elämäntapa viittaa asioiden kognitiiviseen järjestykseen, joka on yksilön käsitys siitä, missä järjestyksessä hänen asiansa pitäisi olla. Elämänhallinta puolestaan merkitsee asioiden pitämistä yksilön haluamassa järjestyksessä eli kognitiivisen järjestyksen toteuttamista tekemällä elämäntavan kanalta merkityksellisiä valintoja arkipäivän

elämässä. Näitä valintoja tekemällä yksilö huolehtii elämäntapansa jatkuvuudesta. (Savolainen 1993, 74-75, 124).

Arkielämän tiedonhankinnan mallissa on siis kolme pääkomponenttia: elämäntapa, elämänhallinta ja näihin vaikuttavat tekijät. Elämäntapaa—jota ilmentävät ajankäyttö, kulutusmallit ja harrastukset—uusintaa elämänhallinta. Elämänhallinta on ongelmanratkaisutoimintaa ja /tai oppimista, joka voi johtaa tiedonhankintaan. Näitä kolmea toimintaa ohjaavat suoraan toisaalta elämänhallinnan tyyli sekä toisaalta ongelma- tai oppimistilanne. Sekä elämäntapaan että elämänhallintaan vaikuttaa myös muita tekijöitä, joiden yhteys elämänhallintaan ja tiedonhankintaan ei ole yhtä välitön.

Sovelsin omassa tutkimuksessani Savolaisen mallia suoraan yhtä poikkeusta lukuunottamatta. En käyttänyt yhtä elämäntavan kolmesta komponentista—yksilön kulutusmalleja—koska arvelin sen olevan liian kaukana rajatiedon käyttäjien kokemusmaailmasta. Sen sijaan päätin kysyä mikä elämänalue näille ihmisille on tärkein ja mikä vähiten tärkeä: perhe, työ vai vapaa-aika.

Tutkimusongelma

Tarkoitukseni ei ollut tutkia paranormaaleja ilmiöitä sinänsä, vaan pikemminkin sitä, mullaista niihin liittyvä tiedonhankinta on luonteeltaan. Toisin sanoen aikomukseni on tuloksia tulkitsemalla muodostaa jonkinlainen kokonaiskuva rajatiedosta kiinnostuneiden ihmisten rajatiedon hankinnasta. Tutkimuksellani oli kuusi tavoitetta tai ongelmaa, jotka voidaan esittää kysymyksinä seuraavaan tapaan:

- 1) Millaisia ihmisiä rajatiedon harrastajat ovat taustaltaan?
- 2) Millaista rajatiedon hankkiminen on yleispiirteiltään?
- 3) Miten motiivi (kiinnostus/ongelma) vaikuttaa rajatiedon hankintaan?
- 4) Miten elämänhallinnan tyyli vaikuttaa rajatiedon hankintaan?
- 5) Miten elämäntapa vaikuttaa rajatiedon hankintaan?
- 6) Miten elämäntavan jotkin osatekijät vaikuttavat rajatiedon hankintaan?

Tässä artikkelissa ei ole tarkoituksenmukaista ottaa esille kaikkia yllä esitettyihin kysymyksiin saatuja vastauksia, vaan lukijoiden kannalta oletettavasti kiinnostavimmat. Kysymykseen 1) en puutu tässä tilan puutteen vuoksi. Kysymystä 4) en käsittele, koska elämänhallinnan tyyli on sen verran mutkikas asia, että sitä ei ole tässä mahdollista käsitellä. Pysin esittämään ensisijaisesti tutkimuksen tulokset mahdollisimman ymmärrettävästi, en niinkään tutkimuksen teoriapohjaa.

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimusotteeni oli kvantitatiivinen, ja aineiston keruumenetelmänä käytin postikyselyä. Tätä varten tein kahdeksansivuisen kyselylomakkeen, jossa oli 131 kysymystä. Suurin osa kysymyksistä oli suljettuja (rasti ruutuun) kysymyksiä, mutta joukkoon mahtui myös useita avoimia kysymyksiä, joihin ihmiset saivat vastata omin sanoin. Useimmat rasti-kysymykset mittasivat vastaajien mielipiteitä Likertin (eli viisiportaisella) asteikolla. Valitsin tutkimusmenetelmäksi kyselyn, koska halusin saada jonkinlaisen yleiskuvan rajatiedon tarpeista ja hankinnasta. Tarkoituksena ei siis ollut tutkia asiaa kovin syvältä, vaan kartoittaa ilmiön pintaa myöhempää tutkimusta varten.

Kohdejoukkona olivat rajatiedosta kiinnostuneet ihmiset. Kysely suoritettiin 20.5.–31.10.1995. Viiden kuukauden aikana kyselylomakkeita jaettiin asiasta kiinnostuneille ihmisille rajatiedon messuilla, tapahtumissa ja tilaisuuksissa eri puolilla Suomea yhteensä noin 1.500 kappaletta. Takaisin tuli vain 399 lomaketta, joten vastausprosentti jäi noin 25:een. Suuri kato johtui todennäköisesti lomakkeen laajuudesta. Alhaisen vastausprosentin takia otos saattaa olla jossain suhteessa vinoutunut, joten tutkimuksen tuloksiin on suhtauduttava lieväällä varauksella.

Lomakkeilla saatu aineisto syötettiin tietokoneelle ja se käsiteltiin tilastollisella ohjelmalla. Tämän avulla voitiin helposti saada selville muuttujien arvojen keskiarvot, mediaanit, jakaumat sekä muuttujien väliset riippuvuudet. Riippuvuuksien mittaamisessa käytettiin tavanomaista korrelaatio-

kerrointa (r), Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa (ρ eli rho) ja Cramérin V :tä. Kaikissa näissä tapauksissa tarkistettiin myös riippuvuuksien merkitsevyytaso.

Ennen kuin menen itse asiaan, on syytä vielä huomauttaa, että tulosten tulkinnat ovat suurimmaksi osaksi omia tulkintojani asioiden tilasta eli siitä, miksi tietty asia on niin ja niin sekä siitä, miksi joidenkin asioiden välillä on riippuvuutta. Esitettävät tulkinnat ovat yksi tapa nähdä tulokset; monia muitakin tapoja varmasti on.

Tuloksia ja tarkastelua

Rajatiedon harrastajien elämäntapa

Rajatiedosta kiinnostuneiden ajankäyttö vaikuttaa työajan osalta täysin normaalilta—he siis tekevät normaalisti töitä kuten muutkin ihmiset. Sen sijaan heillä näyttää olevan runsaasti vapaa-aikaa käytettävissään—keskimäärin puolitoistakertainen määrä työaikaan verrattuna³. Järkevältä tuntuvaa syytä tälle on vaikea keksiä.

Rajatiedosta kiinnostuneiden ihmisten harrastuksistakin saatiin uutta tietoa. Ulottuvuudella fyysiset / psyykkiset harrastukset on kaikista harrastuksista neljäsosa (24.7%) fyysisiä ja reilu puolet (54%) psyykkisiä. Valtaosalle rajatiedosta kiinnostuneista ovat siis harrastukset, joissa tarvitaan käsiä (tai jalkoja), vähemmän tärkeitä kuin harrastukset, joissa tarvitaan omaa päätä. Toisin sanoen ajattelu nähdään arvokkaampana asiana kuin tekeminen. Ulottuvuutta normaalit / paranormaalit harrastukset tarkasteltaessa kävi ilmi, että paranormaaleiksi eli yliluonnollisiksi koettuja harrastuksia on melko harvalla—keskimäärin joka seitsemännellä rajatiedosta kiinnostuneella. Paranormaalit harrastukset eivät ole juuri kenellekään tärkeimpiä kuin normaalit⁴. Rajatiedosta kiinnostuneet eivät siis yleensä eläne ”pää pilvessä”, vaan pitävät jalat tukevasti maan kamaralla.

Kuvion 1 perusteella eri elämäntilanteiden tärkeysjärjestys on rajatiedosta kiinnostuneilla verrattain selvä: tärkeimpänä pidetään perhettä (60.6% vastaajista), toiseksi tärkeimpänä vapaa-aikaa (43.1%) ja vähiten tär-

keänä palkkatyötä tai vastaavaa (49.4%). Nämä ihmiset ovat siis pääasiassa perheihmisiä. Vapaa-aikaakin arvostetaan, mutta työnteko koetaan ehkä lähinnä välttämättömänä pakkona, jota ilman ei tule toimeen.

Rajatiedon harrastajien elämäntapaan vaikuttavia tekijöitä

Kyselyyn vastanneilla on melkoisen pitkä kokemus rajatiedosta, sillä he ovat olleet tietoisia paranormaleista ilmiöistä keskimäärin 19.6 vuoden ajan. Jotkut ovat harrastaneet rajatietoa koko elämänsä.

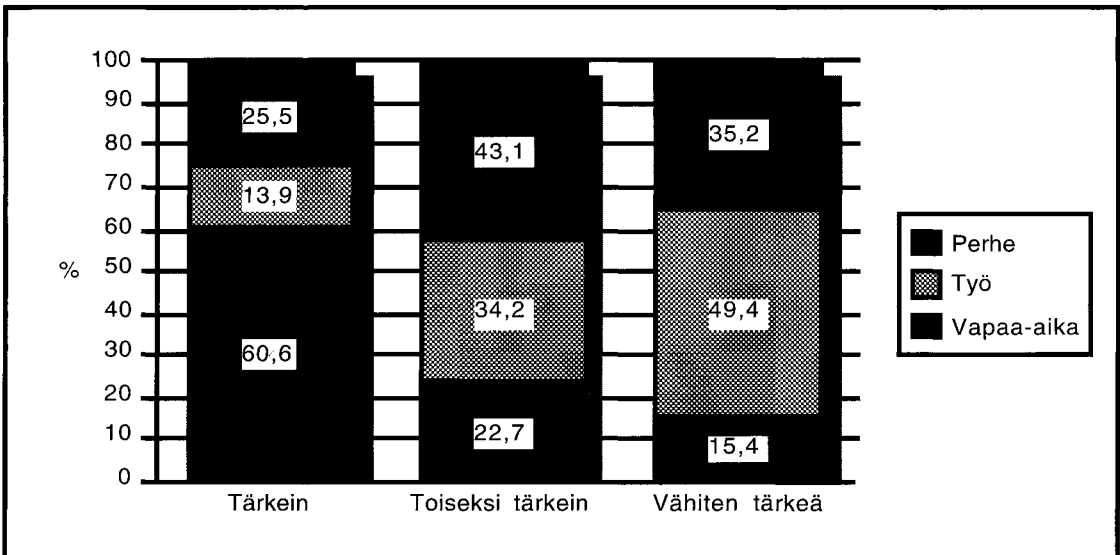
Rajatiedosta kiinnostuneet tuntevat toisinaan laajalti sellaisia tuttavia, joiden kanssa voi edes jossain määrin keskustella rajatiedosta, on asian harrastajilla keskimäärin kymmenen⁵. Tämän perusteella voisi siten kuvitella, että aiheesta kiinnostuneet eivät harrasta rajatietoa yksin, vaan ainakin osittain yhdessä samanhenkisten ystävien kanssa.

Yliluonnollisen kokeminen on hyvin yleistä tutkimukseen osallistuneiden piirissä: noin kolmella neljäsosalla (73.2%:lla) kyselyyn vastanneista on joskus elämässään ollut paranormaleja kokemuksia, ja vain joka kuudes (15.2%) on varma, ettei ole koskaan

kokenut mitään yliluonnollista. Tämä viittaa vahvasti siihen, että omakohtaiset paranormaalit elämykset ovat omiaan synnyttämään ihmisissä kiinnostuksen rajatietoon. Olisi mielenkiintoista tietää, miten yleisiä paranormaalit kokemukset ovat koko väestössä. Jotkut väittävät, että yliluonnollisia kokemuksia on itse asiassa suurimmalla osalla ihmisistä (ks. esim. Kuningas 1996). Ehkä rajatiedon harrastajat eivät eroakaan niin suuresti muusta kansasta tässä suhteessa—he vain ovat aktiivisesti kiinnostuneita rajatiedosta.

Rajatiedon harrastajista melkein kaikki (93.9%) uskovat yliluonnollisten ilmiöiden olemassaoloon täysin tai melko vahvasti, ja lähes yhtä moni (89.7%) pitää rajatietoa itselleen tärkeänä tai erittäin tärkeänä asiana. Suurimmalle osalle näistä ihmisistä rajatieto on siis niin keskeinen osa elämää, että voidaan perustellusti puhua "rajatiedollisesta elämäntavasta". Tätä voidaan luonnehtia elämäntavaksi, joka ottaa huomioon näkyvän todellisuuden lisäksi myös näkymättömän todellisuuden ja kaiken mitä tästä käsitystavasta seuraa.

Rajatiedon kokee araksi tai erittäin araksi puheenaiheeksi yhteiskunnassamme kolme neljästä (73.1%) asian harrastajasta eli valtaosa heistä. Kun yliluonnollisista ilmiöistä puhumista pidetään yleensä ottaen vaikea-

Kuvio 1. Tärkein, toiseksi tärkein ja vähiten tärkeä elämäalue (vastaajien osuudet)

na, tämän voisi olettaa heijastuvan myös tiedonhankintaan. Näin ei kuitenkaan ole. Keskusteleminen rajatiedosta saatetaan kokea hankalaksi ulkopuolisten, asiaa tunteuttomien ihmisten kanssa. Koska rajatiedon harrastajat ovat tienneet paranormaaleista ilmiöistä jo kauan, he ovat todennäköisesti vuosien kuluessa löytäneet sellaisia tiedonhankintakanavia, jotka ovat rajatiedolle suosiollisia ja joiden kanssa on mahdollista olla tekemisissä yhteistä kieltä käyttäen. Tällaisia kanavia ovat esimerkiksi juuri omat rajatieto harrastavat ystävät. Sikäli kun rajatiedon harrastajilla on omat keskinäiset tiedonhankintakanavansa, ei ole mikään ihme, ettei aiheen arkaluonteisuus tuota tiedon saamiselle mainittavampia ongelmia tämän piirin sisäpuolella.

Paranormaaleihin ilmiöihin liittyvä tiedonhankinta

Työssä vs. vapaa-aikana. Kolme neljäsosaa (75%) tutkimukseen osallistuneista tarvitsee rajatietoa useimmiten tai ainoastaan työn ulkopuolella, ja neljäsosa (24.2%) heistä käyttää rajatietoa tasapainoisesti sekä työssään että vapaa-aikanaan. Ottaen huomioon rajatiedon arkaluonteisuuden ei ole yllättävää, että rajatiedon tarpeet ja käyttö keskittyvät nimenomaan vapaa-aikaan. Työyhteisössä paranormaaleista ilmiöistä kiinnostuneisuuden ja erityisesti omien yliluonnolisten kokemusten julkittuominen voi hyvinkin johtaa yksilön leimaantumiseen tai pahimmassa tapauksessa jopa työpaikan menettämiseen. Tosin rajatiedon hankinnan keskittymiselle vapaa-aikaan voi olla aivan yksinkertainenkin selitys—nimittäin se, että lähes puolet (47.9%) rajatiedon kanssa tekemisissä olevista on työelämän ulkopuolella.

Vähän aikaa rajatietoa harrastaneet tarvitsevat sitä lähes yksinomaan vapaa-aikanaan, kun taas pitkään rajatiedon kentällä olleet tarvitsevat rajatietoa yhtä lailla sekä vapaa-aikana että työssä ($p=-.17$, $p<.01$). Tämä nähdäkseni osoittaa, että rajatieto usein alkaa pelkkänä harrastuksena, mutta muuttuu ajan myötä yhä enenevässä määrin elämäntavaksi. Siksi yksilö tarvitsee rajatietoa kaikilla tai

monilla muillakin elämänaalueilla kuin vapaa-aikanaan.

Yliluonnollisia ilmiöitä kokeneet käyttävät rajatietoa työssään jonkin verran useammin kuin niitä kokemattomat (Cramérin $V=.19$, $p<.001$). Uskottavimmalta vaikuttava selitys tälle on ehkä se, että paranormaaleja ilmiöitä kohdanneet saattavat pitää kokemuksiaan merkittävinä, mikä puolestaan voi rohkaista heitä soveltamaan rajatietoa vapaa-ajan lisäksi myös työssään.

Yliluonnolliseen uskomisella ja rajatiedon koetulla tärkeydellä on myös vaikutusta siihen, missä määrin rajatietoa tarvitaan työssä tai työn ulkopuolella. Ne, jotka eivät oikein usko paranormaalien ilmiöiden olemassa-oloon tai jotka eivät pidä rajatietoa itselleen tärkeänä, hankkivat rajatietoa todennäköisimmin vain vapaa-aikanaan. Heille rajatiedolla lienee lähinnä kuriositeettiarvoa, ja heille rajatieto on ehkä vain enemmän tai vähemmän puhdasta ajanvietettä. Yliluonnolliseen vankasti uskovat ($\rho=-.18$, $p<.001$) ja rajatietoa arvokkaana pitävät ($\rho=.21$, $p<.001$) ihmiset mahdollisesti kokevat rajatiedon omalla kohdallaan niin olennaiseksi osaksi elämäänsä, että he käyttävät tätä tietoa molemmilla arkielämänsä osa-alueilla: vapaa-aikana ja työssä.

Tiedonhankinnan motiivit. Hiukan yli puolet (51.8%) kyselyyn vastanneista hankkii rajatietoa yhtä usein sekä kiinnostuksen että jonkin ongelman takia. Keskimäärin kuitenkin kiinnostus näyttää olevan vallitseva motiivi rajatiedon hankkimiselle. Rajatieto palvelee täten pikemminkin yksilön sisäistä kuin ulkoista elämäntähtäystä. Rajatieto on jo perusluonteeltaan sellaista, ettei se useinkaan tarjoa välittömiä toimintamalleja, jotka sopisivat jonkin ongelman selvittämiseen. Rajatieto vetoaa enemmän kiinnostukseen mahdollisesti siksi, että sen avulla yksilö voi merkityksellistää elämänsä ja todellisuutta—hän voi rajatiedon avulla saada elämänsä sisäisesti hallintaansa ja jopa löytää elämänsä tarkoituksen. Toisin sanoen rajatiedolla saatetaan kokea olevan potentiaalia ratkaista yksilön kokema merkityksen ongelma.

Myös tiedonhankintatilanteen koetulla luonnollisuudella⁶ on yhteys tiedonhankin-

nan motiiviin. Luonnollisessa tilanteessa rajatiedon hankinnan motiivina on usein kiinnostus, kun taas yliluonnollisessa tilanteessa tavallisesti jokin ongelma saa aikaan rajatiedon tarpeita ($p=.17$, $p<.01$). Normaalisti siis rajatietoa hankitaan tavallisesti pelkästä oppimisen ilosta. Ongelman voi tulkita kahdella eri tavalla: yliluonnolliset elämykset aiheuttavat yksilölle ongelmia tai ovat peräti ongelma sinänsä tai yksilö turvautuu ongelmiansa ratkaisemisessa yliluonnolliseen apuun. Molemmat vaihtoehdot ovat yhtä lailla mahdollisia.

Rajatiedon harrastusaika vaikuttaa rajatiedon hankinnan syyhyyn. Vähän aikaa paranormaaleista ilmiöistä tienneet etsivät rajatietoa etupäässä siksi, että he ovat kiinnostuneita siitä. Kauan rajatiedon parissa olleet puolestaan tarvitsevat rajatietoa myös omissa ongelmissaan ($p=.13$, $p<.05$). Tästäkin näkyy epäsuorasti se, että rajatiedon harrastamisen alussa ihmiset ovat luultavasti enimmäkseen vain uteliaita — he haluavat tietää mistä yliluonnollisessa oikein on kysymys. Vuosien kuluessa heitä kiinnostaa paranormaali edelleenkin, mutta monet ovat kenties tulleet huomaamaan, että rajatiedosta voi olla hyötyä myös käytännön elämässä ja että sen avulla on peräti mahdollista saada vastaus joihinkin mieltä askarruttaviin ongelmiin.

Edellistä päätelmää tukee se havainto, että paranormaalii epäillen uskovat ja rajatietoa yhden tekevänä pitävät ihmiset hankkivat rajatietoa useimmiten vain kiinnostuksen vuoksi. Yliluonnollisten ilmiöiden olemassaoloon suuresti uskovat ($p=.14$, $p<.01$) ja rajatiedon henkilökohtaisesti tärkeäksi kokevat ($p=.23$, $p<.001$) ihmiset puolestaan tarvitsevat rajatietoa paitsi tietääkseen lisää myös voidakseen tämän tiedon avulla ratkoa ongelmiaan. Rajatietoon epäilevästi ja pinnallisesti tai suorastaan torjuvasti asennoituville ihmisille yliluonnolliset ilmiöt ovat siis nähdäkseni jonkinlainen kuriositeetti: rajatieto ehkä tyydyttää heidän viihtymisen tarpeensa, mutta enempään siitä ei juuri ole. Rajatietoon uskovat sitä vastoin katsonevat sen voivan auttaa heitä hallitsemaan elämäänsä niin sisäisesti kuin ulkoisestikin.

Ulottuvuus maallisuus/henkisyys⁷ kuvaa elämänhallintaa hieman eri näkökulmasta

kuin kiinnostus/huoli. Henkiset motiivit viittaavat sisäiseen elämänhallintaan ja maalliset motiivit ulkoiseen elämänhallintaan. Kyselyyn vastanneista lähes puolet (48.5%) etsii rajatietoa molemmista syistä. Kokonaiskuva on kuitenkin sellainen, että henkiset motiivit ovat rajatiedon hankinnassa tärkeämpiä kuin maalliset. Rajatiedon harrastajat tahtovat tietoa hankkiessaan tietää useammin tämän elämän ja todellisuuden tuolla puolen olevista asioista kuin "tavallisista", tämänpuoleisista asioista.

Tiedontarpeiden aiheet. Kun tarkastellaan rajatiedosta kiinnostuneiden tiedontarpeiden aiheita aiheuokittain, ns. "muista" aiheista tarvitaan eniten (28.7%) tietoa. Tietoa tarvitaan siis sellaisista asioista, jotka tavalla tai toisella yhdistävät varsinaisen rajatiedon tavanomaiseen, "normaaliin" tietämykseen. Varsinaisista rajatiedon aihepiireistä, joista kaivataan lisää tietoa, ovat tärkeysjärjestyksessä 1) parafyysiset ilmiöt (mielen vaikutus aineeseen; yliluonnolliset olennot, esineet ja energiat) (20.4%), 2) okkultismi (8.7%) ja 3) esiparapsyykkiset ilmiöt (yliluonnolliset uskomukset) (7.4%). Hämmästyttävää kyllä, parapsyykkisistä ilmiöistä (yliluonnollisella tavalla saatu tieto ja eri tajunnantilat) eivät kovin monet (3.5%) ole kyselyn perusteella kiinnostuneita. Arvelisin, että parafyysisten ilmiöiden ja okkultismin suosion salaisuus piilee siinä, että rajatiedon harrastajat eivät tyydy pelkästään paranormaaleista asioista tietämiseen tai yliluonnollisen kokemiseen, vaan he haluavat lisäksi oppia hallitsemaan yliluonnollisia voimia omaksi tai muiden hyväksi. Tämä on tietysti vain spekulatiota, mutta jotkut (ks. esim. Ben-Yehuda 1985, 99, 104) ovat esittäneet tämänsuuntaisia väitteitä.

Yksittäisistä aiheista tarvitaan eniten tietoa näköjään henkisyydestä (7.8%) ja ufoista (7.8%), unista (5.2%) sekä ennustamisesta (3.9%) ja kehittymisestä (3.9%). *Henkisyyden* keskeisyys aiheena johtunee siitä, että rajatiedon harrastajista monet todennäköisesti pyrkivät muuttumaan henkemmiksi ja paremmiksi ihmisiksi. *Ufojen* korkea sijoitus listalla ei tule yllätyksenä, sillä ufot ovat olleet viime vuosina paljon esillä mm. tiedotusvälineissä. Tietoa ufoista tarvittaneen vas-

taamaan siihen paljon kiisteltyyn kysymyseen, onko maapallon ulkopuolella älyllistä elämää vai ei. Jos on, niin millaista elämää ja mitä tällaiset elämänmuodot meidän planeettallamme tekisivät? *Unien* tulkinta on kautta aikain ollut suosittua puuhaa. Sanotaan, että unet kertovat meistä itsestämme ja siitä mitä ympärillämme tapahtuu. Ehkä siksi osa rajatiedon harrastajistakin on kiinnostunut tietämään kuinka omia uniaan voisi parhaiten tulkita⁸. *Ennustaminen* on perinteisesti ollut ainakin yhtä suosittu rajatiedon lähde kuin unet. Ihminen on ajassa eteenpäin suuntautunut olento, joka on aina pyrkinyt tekemään tulevaisuudestaan mahdollisimman hallittavaa ja ennustettavaa. Sen vuoksi ei ole yllättävää, että ennustamismenetelmistä halutaan enemmän tietoa. *Kehittyminen* liittyy henkisyyteen, muttei ole kuitenkaan sama asia. Ihmiselle on tunnusomaista jatkuva pyrkimys kehittyä eteenpäin paremmaksi, taitavammaksi, viisaammaksi jne. olennoksi. Kehittyminen on olennaisessa merkityksessään oman potentiaalın aktuaalistamista ja omien piilevien voimavarojen paljastamista ja käyttöön ottoa⁹. Tämä selittää sen, miksi kehittyminen on suosittu aihe rajatiedon harrastajien piirissä. Yllättävää on, että yliluonnollisista olennoista ei tarvita rajatiedosta kiinnostuneiden piirissä tietoa juuri nimeksikään. Vaikuttaakin ilmeiseltä, että tietoa kaivataan etupäässä sellaisista asioista, jotka liittyvät jollakin tavalla omaan itseän. Tämän tiedontarpeen voi esittää kysymyksinä: ”Miten voisin tietää enemmän itsestäni ja omasta elämästäni? Millainen ihminen minusta voi tulla ja kuinka minusta voi tulla sellainen?” Kysymys lienee siis ennen muuta omasta identiteetistä ja omista kehitysmahdollisuuksista.

Tiedonhankintakanavat. Rajatiedon hankinnan motiivilla on yhteys kaikkien tiedonhankintakanavien koettuun tärkeyteen. Ne, jotka hankkivat rajatietoa pääosin kiinnostuksen pohjalta, eivät keskimäärin ottaen pidä tiedonhankintakanavia yhtä tärkeinä kuin ne, joilla tiedonhankinnan käynnistäjänä on yhtä usein sekä kiinnostus että ongelma tai useammin ongelma ($p=.18$, $p<.001$). Koska kaikkien tiedonhankintakanavien keskimääräinen tärkeys kuvastaa myös sitä, kuinka

tärkeänä rajatiedon saaminen yleensä nähdään, voidaan tuloksesta tehdä seuraava johtopäätös: kun rajatiedon tarve nousee kiinnostuksesta käsin, ei tiedonhankintaa koeta niin tärkeäksi, koska tarve ei yleensä koskaan ole akuutti. Tällöin tiedonhankinta ei ole välttämätöntä vaan kokonaan vapaaehtoista toimintaa lähinnä yksilön omilla ehdoilla. Kun rajatietoa tarvitaan jonkin ongelman ratkaisussa, on tiedontarve usein välitön—ongelmaa ei ehkä voida ratkaista tyydyttävällä tavalla, jollei ensin saada välttämättömiä tietoja tai neuvoja. Tiedonhankintaa pidetään kaksin verroin tärkeämpänä, jos yksilö on samalla sekä kiinnostunut että huolestunut asiasta. Voidaan olettaa, että yksilön motivaatio hankkia rajatietoa olisi silloin korkeimmillaan.

Harrastusaika vaikuttaa täysin päinvastaisesti rajatiedon hankintakanavien tärkeyteen kuin odotin. Harrastuksen jatkuessa vuodesta toiseen tiedonhankinta ei menetäkään merkitystään, vaan päinvastoin sen merkitys vain kasvaa. Pitkään rajatiedon kanssa tekemisissä olleet siis kokevat rajatiedon hankintakanavat itselleen tärkeämmiksi kuin vasta-alkajat (tiedonlähteet: $r=.17$, $p<.01$; tiedonvälittäjät: $r=.18$, $p<.001$)¹⁰. Ei siis näytä siltä, että ajan mittaan saavutettaiisiin rajatiedon suhteen jonkinlainen kyllästympiste eli piste, jossa rajatieto ei enää toisi yksilölle mitään uutta. Sen sijaan näyttää siltä, että vuosien myötä rajatiedon harrastus syvenee ja alkaa vaikuttaa elämäntapaan yhä enemmän. Siksi myös tiedonhankinta paranormaaleista asioista koetaan todennäköisesti aina vain tärkeämmäksi.

Normaalit¹¹ vs. paranormaalit¹² tiedonhankintakanavat. Rajatiedosta kiinnostuneet ovat yleensä sitä mieltä, että normaalit tiedonhankintakanavat eivät vedä vertoja paranormaaleille kanaville. Heistä kaksi kolmasosaa (69.9%) pitää yliluonnollisia tiedonlähteitä luonnollisia tärkeämpinä. Tämä osuus on melkein yhtä suuri kuin paranormaaleja ilmiöitä kokeneiden osuus. Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen, että paranormaalit tiedonhankintakanavat ovat mahdollisesti normaaleja kanavia arvokkaampia, jos yksilö vain kokee mahdolliseksi käyttää niitä. Ilmeisesti paranormaalien kanavien kautta

saa niin ainutlaatuista tietoa, ettei mikään normaali tiedonhankintakanava voi niitä korvata. Jos yksilöllä ei ole pääsyä paranormaaleihin kanaviin, hänellä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin "tyytyä" normaaleihin tiedonsaantikanaviin.

Tiedonhankinnan motiivin (kiinnostus/ongelma) näkökulmasta paranormaalit tiedonhankintakanavat ovat keskimäärin tärkeämpiä kuin normaalit kanavat tilanteesta riippumatta. Tulosten pohjalta vaikuttaa kuitenkin siltä, että paranormaalit kanavat ovat erityisen hyödyllisiä nimenomaan ongelmatilanteissa (tiedonlähteet: Cramérin $V=.18$, $p<.05$; tiedonvälittäjät: Cramérin $V=.19$, $p<.05$). Kenties rajatiedon harrastajat kokevat, että yliaistillinen tai tuonpuoleinen tieto on jotenkin niin luotettavaa, varmaa ja heitä syvästi koskettavaa, että siinä on ainesta ratkaisemaan ainakin osan heidän arkipäivän ongelmistaan.

Melko itsestään selvältä tuntuu se tulos, että ne, joilla on yliluonnollisia elämyksiä, pitävät paranormaaleja tiedonhankintakanavia merkittävästi tärkeämpinä kuin ne, joilla ei ole tällaisia kokemuksia (tiedonlähteet: Cramérin $V=.26$, $p<.001$; tiedonvälittäjät: Cramérin $V=.20$, $p<.01$). Ihmetystä kuitenkin herättää se, miten on mahdollista, että lähes puolet (48.2%) ei-kokijoihinkin arvostaa paranormaaleja kanavia enemmän kuin normaaleja kanavia. Tulkitseen tämän niin, että heidän tapauksessaan paranormaalien tiedonhankintakanavien tärkeys ei viittaakaan niiden todelliseen hyödyntämiseen. Pikemminkin niiden arvostaminen lienee osoitus siitä, missä määrin tällaiset kanavat ovat heidän mielestään tavoittelun arvoisia.

Tärkeimmät yksittäiset tiedonhankintakanavat. Yli neljännes tutkimukseen osallistuneista on sitä mieltä, että tärkein rajatiedon lähde ovat rajatietoa käsittelevät kirjat. Viisi tärkeintä tiedonlähdetä rajatiedosta kiinnostuneille ovat rajatiedon kirjat (28.1%), oma järkeily¹³ (12.9%), ystävät (12.5%), rajatiedon asiantuntijat (esim. astrologit, meediat, selvänäkijät ja parantajat) (11.2%) ja henkiolennot (5.4%). Syy siihen, että *kirjat* ovat niin suosittuja rajatiedon lähteitä, lienee se, että rajatietoa on perinteisesti välitetty nimenomaan kirjallisuuden avulla. Rajatiedon ympärillä pyörivä kustannustoiminta on jo ainakin kahden vuo-

sikymmenen ajan ollut melko vilkasta (ks. Castrén 1986, 7; Sarre 1992, 7). Kirjan fyysinen muotokin on sellainen, että tietoa on siitä helppo omaksua, ja siihen voi palata uudelleen aina tarvittaessa. Eräs painavimpia syitä siihen, että *ystävät* ovat niin keskeisiä rajatiedon lähteitä, lienee se, että heitä on helppo lähestyä, koska he ovat turvallisia. Heidän kanssaan yksilö on tottunut puhumaan paranormaaleista asioista, ja he tuntevat toisensa jo entuudeltaan. Koska ystävistä on aikaisemminkin saattanut ollut apua rajatiedon saamisessa, ei ole olemassa mitään syytä miksei heiltä voisi kysyä neuvoa vastaisuudessakin.

Kuninkaan näkemys, että aikakaus- ja sanomalehdet olisivat tärkeimmät tallennetussa muodossa olevat rajatiedon lähteet (ks. Kuningas 1977; Kuningas 1978; Kuningas 1984), ei pidä omien tutkimustulosteni valossa paikkaansa. Tosin Kuningas puhuukin lehdistä tiedonlähteinä suuren yleisön eikä rajatiedon harrastajien yhteydessä. Rajatiedon harrastajien keskuudessa rajatietoa käsittelevät aikakauslehdet ovat *tallennetussa muodossa olevista* tiedonlähteistä toiseksi tärkeimpiä (rajatiedon kirjojen ollessa tärkeimpiä), mutta *kaikista* tiedonlähteistä rajatiedon lehdet ovat vasta 11.:ksi tärkeimpiä. Muita aikakauslehtiä ja sanomalehtiä ei käytännössä kukaan rajatiedon harrastaja pidä tärkeimpänä rajatiedon lähteenään. Jos Kuninkaan arvio tärkeimmistä rajatiedon lähteistä suuren yleisölle osuu oikeaan, siinä tapauksessa suuren yleisön ja rajatiedon harrastajien tiedonlähteiden valinnassa on valtavia eroja.

Rajatietoa käsittelevässä kirjallisuudessa pidetään tärkeimpinä rajatiedon henkilölähteinä rajatiedon asiantuntijoita — ennustajia, selvänäkijöitä, meedioita jne. Tässä tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, ettei näin ole asian laita. Henkilötiedonlähteistä rajatiedon asiantuntijat ovat vasta kolmanneksi tärkeimpiä; niitä vieläkin tärkeämpiä tiedonhankintakanavia ovat oma ajattelu ja ystävät. Rajatiedosta kiinnostuneet siis luultavasti koettavat tulla ensin toimeen omillaan ennen kuin lähtevät hakemaan apua muilta. Silloinkin tutut ja turvalliset ystävät ovat etusijalla, ja jos heistäkään ei ole apua, ehkä vasta silloin turvaudutaan vieraaseen auttajaan.

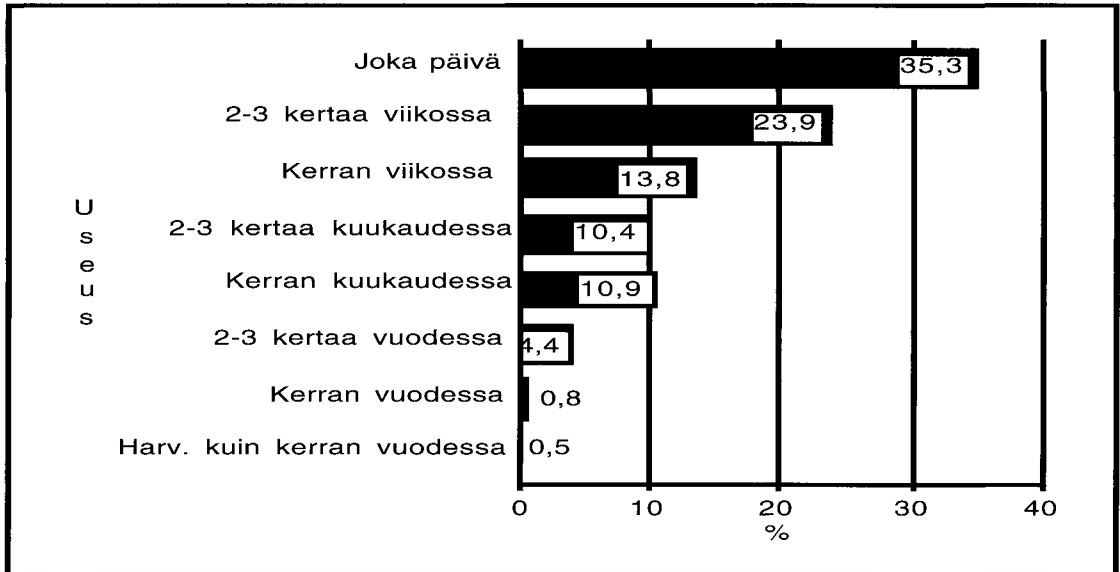
Tiedonhankinnan aktiivisuus. Rajatiedon harrastajat hankkivat rajatietoa erittäin aktiivisesti, sillä heistä reilu kolmannes (35.3%) etsii uutta tietoa päivittäin, ja kolme neljäsosaa (73%) hankkii tietoa ainakin kerran viikossa. Sellaisia, jotka hankkivat rajatietoa harvemmin kuin kerran kuussa, on vain 5.7% alan ihmisistä. Asiaa havainnollistetaan kuviossa 2.

Tulosten pohjalta näyttää siltä, että rajatiedon hankinta on aktiivisinta ongelmatilanteissa. Oppimisen ollessa tiedonhankinnan motiivina ei rajatiedon hankinta ole läheskään yhtä aktiivista ($p = -.24, p < .001$)¹⁴. Tässä on kyse tilanteiden erilaisesta luonteesta: ongelmatilanne on usein jotakin, johon joutuu ja joka vaatii pikaista ratkaisua suuntaan tai toiseen. Oppimistilanne taas on jotakin, johon yksilö yleensä pääsee omasta vapaasta tahdostaan ja joka ei välttämättä vaadi häneltä mitään toimenpiteitä. Siksi tiedonhankinta on ongelmatilanteessa todennäköisesti aktiivisempaa.

Myös rajatiedosta tietämisen ajallisella pituudella on yhteys rajatiedon hankinnan aktiivisuuteen. Mitä kauemmin ihminen on ollut alalla, sitä aktiivisempaa rajatiedon hankinta on ($p = -.20, p < .001$). Harrastuksen alkuvaiheessa tietoa hankitaan harvemmin, mut-

ta vaikuttaa siltä, että vuosien myötä tiedonhankinta käy yhä aktiivisemmaksi. Tämäkin heijastaa jo aiemmin esille tuomaani prosessia, jossa rajatiedon harrastus muuttuu vähitellen elämäntavaksi. Tulos osoittaa, että tietämyksen kasvaessa tiedonhalu ei laannu, vaan päinvastoin kasvaa ajan myötä.

Yliluonnollisen kokemisella on suuri merkitys rajatiedon hankinnan kannalta, sillä paranormaaleja ilmiöitä kokeneet etsivät uutta tietoa keskimäärin kaksi kertaa niin usein kuin kokemuksistaan epävarmat tai yliluonnollisia ilmiöitä kokemattomat. Ilmeisesti yliluonnolliset kokemukset ovat ihmiselle niin merkittäviä tapahtumia, että hän tuntee voimakasta tarvetta saada tietää enemmän kokemuksistaan ja paranormaalista yleensäkin. Arvelisin, että yliluonnollisilla elämyksillä on varsinkin ensikertalaiseen usein suuri vaikutus, ja ne varmasti nostattavat hänen mielessään monia kysymyksiä: ”Mitä nämä ilmiöt tarkoittavat? Näkevätkö muutkin saman kuin minä? Jos eivät näe niin olenko siis hullu vai jotain muuta? Onko näkyvä todellisuus kaikki mitä on olemassa? Mitä muuta voisi olla olemassa kuin tämä todellisuus? Voiko tämän todellisuuden ulkopuolelle päästä? Miksi elän ja olen täällä? Olenko vain lyhytikäinen sattuman luoma evoluution kokeilu—liikkuva massa lihaa ja

Kuvio 2. Rajatiedon etsimisen useus (vastaajien osuudet)

verta—sattuman pyörittämissä maailmassa, vai kuolematon henki, jolle on annettu ai-neellinen ruumis ja jokin tehtävä suoritettavaksi tässä mielettömässä maailmassa, jossa kaikella on kuitenkin tarkoituksensa?”

Tiedonhankinnan kriteerit. Ehdottomasti tärkein kriteeri rajatiedon hankinnassa on tiedon luotettavuus, jota pitää kaikkein tärkeimpänä lähes puolet (48.1%) rajatietoa harrastavista (ks. kuvio 3). Toiseksi tärkein kriteeri on tiedon kokonaisvaltaisuus ja kolmanneksi tärkein tiedon ymmärrettävyys. Luotettavuus on kuitenkin aivan suvereenisti kaikkein toivottavin ominaisuus rajatiedossa — itse asiassa se on melkein yhtä tärkeä kuin kaikki yhdeksän muuta tutkimuksessa mukana ollutta kriteeriä yhteensä. On todennäköistä, että luotettavuus ei ole tärkein kriteeri siksi, että rajatieto yleensä olisi luotettavaa, vaan päinvastoin juuri siksi, että rajatietoon ei useinkaan voi luottaa. Rajatieto on melkoisen ristiriitainen tietämyksen alue, sillä samasta asiasta voivat eri lähteet antaa toisistaan poikkeavaa tai peräti vastakkaista tietoa. Vaikka tieto ei olisikaan ristiriitaista, se ei silti koskaan ole varmaa. Siihen on vain uskottava. Luottamuspula rajatietoa kohtaan on vakava ongelma (ks. Kiviniemi 1976; Kuningas 1986), joka johtuu

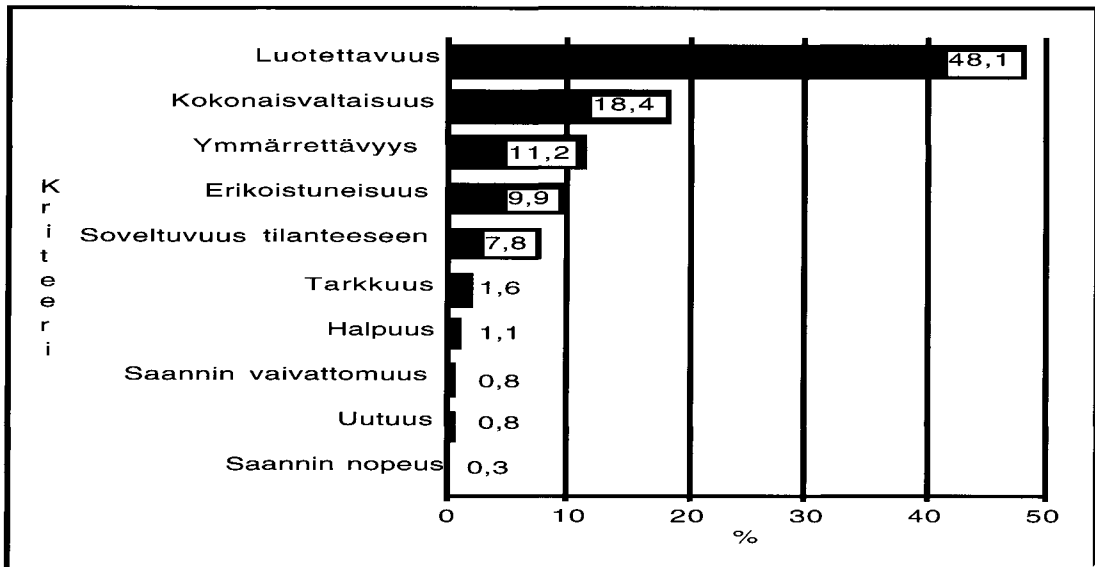
sekä itse tiedosta että ihmisten omista asenteista rajatietoa kohtaan.

Kun lähes puolet rajatiedon harrastajista pitää luotettavuutta tärkeimpänä tiedonhankinnan kriteerinä, tämä osoittaa myös, että alan harrastajat ovat melko kriittistä joukkoa. Ilmeistä on, että jos rajatiedon hankinnan edellytyksiä halutaan jotenkin parantaa, olisi epäilemättä aloitettava kysymällä miten rajatiedon luotettavuutta voitaisiin lisätä. Ratkaisu piilee sekä itse tiedon ominaisuuksissa että ihmisten asenteissa. Tärkeimpien kriteerien perusteella voidaan joka tapauksessa todeta, että rajatiedon harrastajat arvostavat ennen kaikkea tiedon laatua eivätkä määrää.

Yhteenvetoa

Tulokset pähkinänkuoressa

Rajatietoa tarvitaan yleensä vapaa-aikana, ja sitä hankitaan useammin luonnollisessa kuin yliluonnollisessa tilanteessa. Rajatiedon hankinnan motiivina on useammin kiinnostus kuin ongelma ja useammin henkinen kuin maallinen tarve. Tiedonhankintakanavista

Kuvio 3. Tärkein rajatiedon hankinnan kriteeri (vastaajien osuudet)

paranormaalit ovat tärkeämpiä kuin normaalit. Kolme tärkeintä yksittäistä rajatiedon lähdettä ovat rajatietoa käsittelevät kirjat, oma ajattelu ja ystävät. Rajatietoa hankitaan keskimäärin kaksi kertaa viikossa, ja tärkein tiedonhankintaa ohjaava kriteeri on tiedon luotettavuus.

Tiedonhankinnan motiivi (kiinnostus/ongelma) on muuan keskeinen tekijä rajatietoa hankittaessa. Se vaikuttaa mm. tiedonhankintakanavien valintaan ja tiedonhankinnan aktiivisuuteen.

Rajatiedosta kiinnostuneiden elämäntapa vaikuttaa melko yllätyksettömältä. Harrastuksista psyykkiset harrastukset ovat fyysisiä tärkeämpiä, ja paranormaalit harrastukset ovat normaalien määrään nähden hyvin harvinaisia. Elämänalueista tärkein on perhe, toiseksi tärkein on vapaa-aika, ja vähiten tärkeä on työ. Rajatiedon hankinnassa ajankäytöllä on merkitystä lähinnä sen kannalta, missä määrin rajatietoa käytetään työssä ja/tai vapaa-aikana. Tärkeimmällä elämänalueella ei ole yhteyttä tiedonhankintaan lainkaan.

Elämäntapaan vaikuttavista tekijöistä oli tähän tutkimukseen valittu kuusi oletettavasti juuri rajatiedosta kiinnostuneiden kannalta mielekästä tekijää: 1) paranormaalista tietämisen aika, 2) rajatiedosta kiinnostuneiden tuttavien lukumäärä, 3) yliluonnolliset kokemukset, 4) paranormaaliiin uskomisen, 5) rajatiedon koettu tärkeys sekä 6) rajatiedon arkuus puheenaiheena. Yliluonnollisten ilmiöiden harrastusaika vaikuttaa siihen, missä määrin rajatietoa tarvitaan työssä. Aika on yhteydessä myös tiedonhankinnan motiiviin (kiinnostus/ongelma), tiedonhankintakanavien valintaan sekä tiedonhankinnan aktiivisuuteen. Rajatiedosta kiinnostuneiden tuttavien määrällä puolestaan on merkitystä sen kannalta, missä määrin rajatietoa tarvitaan työssä. Se vaikuttaa myös tiedonhankintakanavien valintaan. Yliluonnollisen kokeminen on yhteydessä rajatiedon tarpeisiin työssä ja siihen, missä määrin tietoa hankitaan yliluonnollisessa tai luonnollisessa tilanteessa yleensä. Paranormaaliiin kokeminen vaikuttaa tiedonhankinnan motiiviin (henkinen/maallinen), tiedonhankintakanavien valintaan sekä tiedonhankinnan aktiivisuuteen. Uskolla yliluonnolliseen ja rajatiedon

tärkeydellä on merkitystä sen kannalta, missä määrin rajatietoa käytetään työssä, ja sen kannalta, miksi (kiinnostus/ongelma) rajatietoa tavallisesti hankitaan. Nämä tekijät vaikuttavat myös tiedonhankintakanavien valintaan. Rajatiedon araksi kokeminen ei tulosten valossa juuri näy ainakaan tiedonhankinnassa. Yleisemmin tilanne saattaa olla toinen.

Merkittävin tutkimustulos ainakin suuren yleisön kannalta tutkimuksessani on se, että paranormaleista tiedonhankintakanavista koetaan olevan paljon hyötyä. Vaikka tämä ei olekaan todiste yliluonnollisten ilmiöiden olemassaolosta, tulos herättää silti monia kysymyksiä. Mistä paranormaleja kanavia mielestään käyttävät ihmiset oikein saavat tietonsa? Miten tiedon saaminen yliluonnollisella tavalla olisi mahdollista? Miksi jotkut sivistyneet ihmiset haluavat tietoa rajan tuolta puolen, ja miksi he luottavat ylimaallisella tavalla saatuihin neuvoihin niin paljon, että ovat valmiita tekemään tärkeitä päätöksiäkin niiden pohjalta? Miksi tavanomaiset tiedonhankintakanavat eivät riitä heille? Tässä on muutamia kysymyksiä, joihin tieteellisen tutkimuksen olisi syytä tarttua.

Tulosten yleistettävyys

Vaikka tutkimusaineisto vaikuttaakin jälkikäteen varsin edustavalta, on aina olemassa mahdollisuus, että se on jollakin tavoin vinoutunut. Tämän vuoksi tarkimmatkin laskelmat ovat likiarvoja, ja tuloksia tarkastellessa on otettava huomioon mahdollinen virhemarginaali.

Monet tässä tutkimuksessa saaduista tuloksista voi ehkä lievällä varauksella yleistää koskemaan tiedonhankintaa yleensäkin. Ne tulokset, jotka liittyvät yliluonnollisiin tilanteisiin, paranormaleihin tiedonhankintakanaviin tai rajatiedon erityisluonteeseen, ovat kuitenkin yleistettävissä vain rajatiedon harrastajiin ja rajatiedon hankintaan.

Mitä uutta tutkimus antoi?

Tutkimuksessa tuli esille uutta tietoa, jolla

voi olla merkitystä toisaalta tiedonhankinnan ja toisaalta paranormaalien tutkimukselle. Työ on tietääkseni paitsi ensimmäinen yksilölähtöinen rajatiedon tarpeiden ja hankinnan tutkimus koko maailmassa, myös ensimmäinen laaja kyselyyn perustuva tiedonhankintatutkimus Suomessa. Maassamme se on ensimmäinen tiedonhankintatutkimus, joka ottaa kohdejoukokseen jonkin elämäntaparyhmän. Tässä suhteessa se myös avaa uusia näköaloja tiedonhankinnan tutkimukseen.

Tämä tutkimus on näyttänyt, kuinka monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti tiedontarpeita ja -hankintaa voi tutkia kyselyn avulla. Tutkimus osoittaa myös, että demografisten eli taustamuuttujien vaikutus tiedonhankintaan ei ole ainoa mahdollinen lähestymistapa tiedonhankintaa tutkittaessa. Tässä työssä käytetyt tiedonhankinnan motiivi, elämänhallinnan tyyli, elämäntapa sekä elämäntavan tekijät viittaavat siihen, että mahdollisesti mielekkäämpi lähtökohta tiedonhankinnan tutkimukselle ovat yksilölliset ja yhteisölliset merkitykset sekä näitä heijastavat elämäntapa ja elämänhallinta.

Jatkotutkimusta tarvitaan

Toivon, että tämä tutkimus voisi olla hyödyllinen kaikille rajatiedosta kiinnostuneille ja että se tarjoaisi myös virikkeitä tulevalle tutkimukselle. Mahdollisia tutkimuskysymyksiä on jo edellä tullut esille olettamusten ja spekulatioiden muodossa. Näitä jatkotutkimuksen aiheita ei ole tässä tarkoituksenmukaista toistaa, mutta seuraavassa on joitakin yleisluontoisia ehdotuksia.

Ensinnäkin olisi tarpeen tutkia rajatietoon liittyvää tiedonhankintaa jostakin toisesta näkökulmasta kuin tässä työssä. Rajatiedon hankintaa voisi tarkastella esim. ammatillisen tiedon hankinnan näkökulmasta, tai kohdejoukoksi voitaisiin ottaa koko väestö rajatiedon harrastajien sijaan. Toisaalta tarkastelun kohteeksi voitaisiin ottaa jokin kokonaan toinen elämäntaparyhmä kuin rajatiedon harrastajat — vaikkapa uskavaiset, homoseksuaalit tai vegaanit. Muuan mielenkiintoinen vaihtoehto olisi tutkia tiedonhankintaa jonkin aiheen tiimoilta, esimer-

kiksi metsästyksen, politiikkaan tai talonrakentamiseen eri tavoin suhtautuvien ihmisten kokemana. Joka tapauksessa tiedonhankintaa tulisi entistä enemmän tutkia jonkin ihmisryhmän, aiheen tai diskurssin näkökulmasta, jolloin tuloksetkin ovat huomattavasti mielekkäämpiä kuin tutkittaessa "tiedonhankintaa yleensä". Rajatiedon hankintaa olisi myös syytä tutkia muillakin aiheiston keruumenetelmillä kuin kyselyllä — esimerkiksi teemahaastattelulla. Itselläni on tekeillä jatkoa tälle tutkimukselle. Kohdejoukko, rajatiedosta kiinnostuneet, ja aihe, rajatiedon hankinta arkielämässä, ovat siinä samat, mutta tutkimusote on kvalitatiivinen. Tulevalla tutkimuksella pyrin täydentämään tämän tutkimuksen antia.

Koska tässä artikkelissa on keskitytty tutkimukseni empiiriseen osuuteen, teoreettinen pohdinta on jäänyt vähäiseksi. On kuitenkin tarpeen todeta, että myös Savolaisen rakentama arkielämän tiedonhankinnan malli vaatii jatkotutkimusta. Lisää tutkimustietoa tarvitaan elämäntavasta, elämänhallinnasta ja näihin vaikuttavista tekijöistä sekä näiden kaikkien välisistä keskinäisistä suhteista.

Toivon myös, että tämän tutkimuksen myötä tiedemaailma alkaisi suhtautua paranormaaleihin ilmiöihin vakavammin kuin nykyisin. Koska ylliluonnolliset kokemukset näyttävät olevan niin yleisiä ei vain rajatiedon harrastajien keskuudessa, vaan mahdollisesti koko väestössä, olisi selvitettävä mistä oikein on kysymys. Tämä tutkimus on osoittanut, että ylliluonnollisten ilmiöiden suora havainnointi ei ole ainoa mahdollinen lähestymistapa, vaan näkökulmana voi myös olla esimerkiksi paranormaaleille ilmiöille ja kokemuksille annetut merkitykset ja niitä koskeva tieto.

Hyväksytty julkaistavaksi 19.1.1998

Viitteet

- 1 Tutkimuksen toteutumisesta haluan kiittää erityisesti seuraavia henkilöitä ja yhteisöjä: Ultra-lehteä ja Kustannus Oy Rajatietoa tut-

- kimuksen taloudellisesta tukemisesta sekä erityisesti päätoimittaja Tapani Kuningasta, toimitussihteeri Arja Kuningasta ja avustaja Markku Löfmania yhteistyöstä kyselylomakkeiden jakamisessa ja vastaanottamisessa; tiedonhankinnan SIG-ryhmää kullanarvoisista vinkeistä ja ymmärtäväisestä suhtautumisesta tutkimuksen aiheeseen; Lasse Ahosta kyselylomakkeiden monistamisesta ja nitomisesta; Kirkon tutkimuskeskuksen johtajaa Harri Heinoa hyödyllisestä taustamateriaalista; sekä Kalevi ja Lea Riikosta kyselylomakkeiden jakamisesta ja vastaanottamisesta.
- 2 Henkisyydellä ymmärrän "tarkoituksen ja merkityksen etsimistä, joka käsittää sekä transsendenssin (olemassaolon kokemisen fyysisen/psykologisen tuolla puolen) että immanenssin (transsendentin havaitsemisen fyysisessä/psykologisessa), uskonnosta riippumatta" (Decker 1993, 34).
 - 3 Päivittäinen työaika oli keskimäärin 5h 17min, vapaa-aika 7h 48min.
 - 4 Lukumääräisesti paranormaaleja harrastuksia oli enemmän kuin normaaleja vain 0.3%:lla vastaajista.
 - 5 Arvo on mediaani. Keskiarvo on 16, mutta muutaman aineistossa esiintyneen suuren luvun vuoksi tämä luku on vinoutunut ylöspäin. Siksi mediaani antaa oikeamman kuvan.
 - 6 Tilanteen luonnollisuus tarkoittaa sitä, onko kokijan mielestä tietty tilanne luonnollinen vai yliluonnollinen. Luonnolliseen tilanteeseen ei luonnollisestikaan koeta liittyvän mitään yliluonnollisia elementtejä, kun taas yliluonnollisessa tilanteessa henkilö katsoo, että itse tilanteessa itsessään on jotakin paranormaalia.
 - 7 "Maallinen" viittaa normaalitodellisuuteemme kuuluviin asioihin, ja "henkinen" konsensustodellisuuteemme ulkopuolella tai tuolla puolen oleviin asioihin.
 - 8 Unien tulkinta ei kaikilta osin ole rajatietoa, vaan sitä käytetään myös eräissä psykoterapian muodoissa.
 - 9 Pyrkimys kehittymiseen liittyy toki myös ihmisten ns. normaaliin elämään eikä vain rajatiedon harrastamiseen.
 - 10 Tutkimuksessani tiedonhankintakanavat jaettiin tiedonlähteisiin ja tiedonvälittäjiin.
 - 11 Normaaleja tiedonhankintakanavia ovat: oma ajattelu, henkilöt, organisaatiot ja dokumentit.
 - 12 Vastaajien näkökulmasta paranormaaleja tiedonhankintakanavia ovat: yliluonnolliset olennot (henkiolennot ja humanoidit) ja omat paranormaalit kyvyt (esim. telepatia tai ennaltatietäminen).
 - 13 Järkeily voidaan katsoa tiedonlähteeksi siinä mielessä, että ajattelun avulla asioita yhdistelemällä voidaan tuottaa uutta tietoa.
 - 14 Luvut viittaavat sekä ongelmaan että oppimiseen, koska nämä olivat saman asteikon ääripäät.

Lähteet

- Alcock, James E. (1981). *Parapsychology: science or magic? A psychological perspective*. Oxford: Pergamon. (Foundations and Philosophy of Science and Technology Series).
- Alcock, James E. (1991). On the importance of methodological skepticism. *New Ideas in Psychology* 9(2): 151-155.
- Ben-Yehuda, Nachman (1985). *Deviance and moral boundaries: witchcraft, the occult, science fiction, deviant sciences and scientists*. Chicago: University of Chicago Press.
- Björkhem, Örjan & Johnson, Martin (1986). *Parapsykologi och övertro*. Borås: Forum.
- Castrén, Rita (1986). Rajatiedon etsijän vaikeuksia, jyviiä ja akanoita. *Ultra* 15(6): 6-9, 28-29.
- Decker, Larry R. (1993). The role of trauma in spiritual development. *Journal of Humanistic Psychology* 33(4): 33-46.
- Epstein, Mike (1995). A skeptic looks at parapsychology. URL: <http://eeyore.lv-hrc.nevada.edu/~cogno/mike.html>
- Harman, Willis (1981). Science and the clarification of values: implications of recent findings in psychological and psychic research. *Journal of Humanistic Psychology* 21(3): 3-16.
- Häyry, Matti (1989). Ihmeet ja niiden kokeminen. *Paholaisen asianajaja: opaskirja skeptikoille (toim. Heta Häyry, Hannu Karttunen & Matti Virtanen)*, s. 59-80. Helsinki: Urso. (Urso. Julkaisuja n:o 38).

- Kari, Jarkko (1996). Rajatiedon hankinnan arkipäivää—osa I: kyselytutkimus rajatiedon harrastajien paranormaaleihin ilmiöihin liittyvistä tiedontarpeista ja tiedonhankinnasta arkielämän tiedonhankinnan viitekehyydessä. (Tampereen yliopisto. Julkaisematon pro gradu -tutkielma).
- Kiviniemi, Olavi (1976). Raja-alueen tietojen luotettavuus. *Ultra* 5(1): 25-26.
- Kuningas, Tapani (1977). Lehtileikkeet talteen. *Ultra* 6(2): 3.
- Kuningas, Tapani (1978). Lehdistö ja raja-alue. *Ultra* 7(9): 3.
- Kuningas, Tapani (1984). Paljon piilossa. *Ultra* 13(9): 3.
- Kuningas, Tapani (1986). Elämää moninaisempi rajatieto. *Ultra* 15(6): 3.
- Kuningas, Tapani (1996). Rajatietoa on kaikkien ihmisten elämässä. *Ultra* 25(1): 3.
- Kurtz, Paul (1985). *Is parapsychology a science? A skeptic's handbook of parapsychology* (toim. Paul Kurtz), s. 503-518. Buffalo: Prometheus.
- Sarre, Heli (1992). Kaloista vesimieheen: katsaus menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen vuosituhannen vaihtuessa. Kangasniemi: Hermiakirjat.
- Savolainen, Reijo (1993). Elämäntapa, elämäntapa ja tiedonhankinta: arkielämän eiammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksen viitekehyyksen hahmottelua. Tampere: Tampereen yliopisto. (Tampereen yliopisto. Kirjastotieteen ja informaatiikan laitos. Tutkimuksia n:o 39).
- Savolainen, Reijo (1995). Tiedonhankinnan arkipäivää: vertaileva tutkimus teollisuustyöntekijöiden ja opettajien arkielämän tiedonhankinnasta elämäntavan viitekehyyksessä. Tampere: Tampereen yliopisto. (Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Tutkimuksia n:o 40).
- Wilson, Patrick (1977). *Public knowledge, private ignorance: toward a library and information policy*. Westport: Greenwood. (Contributions in Librarianship and Information Science n:o 10).

Tämän numeron kirjoittajat

Aro, Jari, tutkija, Tampereen yliopisto

Kari, Jarkko, tutkija, Tampereen yliopisto

Kokkonen, Oili, ylikirjastonhoitaja (emer.), Jyväskylä